

Henriëtte van der Horst

C.S. Lewis, *Het betoverde land achter de kleerkast*. Callenbach 2000, 6e druk, gebonden uitgave. Vertaling: Madeleine van den Bovenkamp-Gordeau. Illustraties: Pauline Baynes. ISBN 9026610572, 157 blz, f. 27,50.

Stel je voor: je ontdekt, tijdens zo'n lange Engelse zomervakantie dat achter in een diepe klerenkast in een oud huis van een oude oom geen wand zit. Als je door een paar rijen wintermantels heen gewaad bent sta je opeens in een besneeuwd bos, het is avond. Honderd meter verder staat een eenzame lantaarn te branden... .

In de vijfde klas van de lagere school haalde ik op een goed moment een boek uit de bibliotheek dat me voor een paar uur in een andere wereld liet zijn. Zodra het uit was fietste ik opnieuw naar de bibliotheek om een volgend deel te halen, want ik had gezien dat er nog een paar boeken van dezelfde schrijver op de plank stonden. Zo verslond ik achter elkaar vier boeken, waarin gewone Engelse kinderen, compleet met snotneus, ruzies en huilbuien, heel bijzondere avonturen meemaakten.

Toen ik studeerde in Amsterdam praatte ik met een vriendin over kinderboeken die we gelezen hadden. Zij haalde een cassette met 'The chronicles of Narnia' van C.S. Lewis uit de kast. In een paar dagen had ik alle zeven deeltjes gelezen, dit keer in het Engels en met een tevreden gevoel aan het eind: het verhaal was afgerond, zoals het hoorde. De betovering die ik vroeger voelde kwam weer net zo sterk terug. Inmiddels heb ik alle zeven deeltjes in het Nederlands gekocht voor mijn zoon.

Het deel dat ik het eerst las heet in het Engels 'The lion, the witch and the wardrobe'. 'De betoverde kleerkast', zo heette de Nederlandse versie die ik destijds gelezen heb, verscheen in 1956. De derde herziene druk uit 1983 kreeg de titel 'De leeuw en het land in de kleerkast', ook al geen bevredigend vertaling van de Engelse titel. De vierde druk in 1989 draagt de titel 'Het betoverde land achter de kleerkast', maar ook deze titel doet geen recht aan de oorspronkelijke, Engelse titel. Volwassenen die het boek willen lezen doen er verstandig aan de Engelse uitgave te lezen.

De vier kinderen treffen achter de klerenkast een land aan waar het steeds winter blijkt te zijn, en waar het maar geen kerstmis wordt (een ramp voor Engelsen!). Het land heet Narnia en is duidelijk niet ergens op onze aardbol gelokaliseerd maar in een parallel universum. De tijd verloopt echter niet parallel: als de kinderen een aantal jaren in Narnia hebben doorgebracht blijkt er in hun eigen wereld nog geen halve dag verstreken te zijn. De aanhoudende winter in Narnia wordt veroorzaakt door de witte tovenares, Jadis, die een aantal wolven als militaire politie laat opereren. De tovenares voert een schrikbewind waarbij iedereen die enig plezier in zijn leven lijkt te hebben, en zoals bekend hebben faunen, satyrs, sprekende bevers en roodborstjes veel plezier, geterroriseerd wordt. Zij laat iedereen elkaar bespioneren door naar willekeur beloningen en straf uit te delen. Als je haar boosheid opwekt verandert ze je in een afzichtelijk wezen of in een stenen standbeeld dat eindeloos in haar koude kasteel blijft staan.

De grote schrik van degenen die een schrikbewind voeren is natuurlijk dat er aan dat bewind een eind komt. Een oude voorspelling meldt dat haar bewind afgelopen is als er twee dochters van Eva en twee zonen van Adam, oftewel gewone mensenkinderen, op de vier tronen in Cair Paravel, het kasteel bij de zee, zitten. De kinderen zijn hun leven dus niet zeker als ze gesignaleerd zouden worden door een van de spionnen van Jadis. Een bever vangt hen op en brengt hen op de hoogte van de situatie in Narnia.

Helaas blijkt Edmund, een van de vier, een verrader te zijn en hij sluipt weg om Jadis op de hoogte te stellen van hun komst. Tijdens een eerder uitstapje naar Narnia, dat hij voor de anderen verzwegen heeft, is Edmund onder haar invloed gekomen. De tovenaars weet hem in te palmen door op een paar zwakke plekken in te spelen. Hij voelt zich vaak wat verongelijkt in het contact met zijn broer en zussen, en heeft het gevoel dat hij niet de kans krijgt voldoende uit de verf te komen. De anderen lijken altijd verstandiger, leuker of slimmer te zijn dan hij. Ook heeft hij een grote behoefte aan snoep die lang niet altijd naar behoren vervuld wordt. Door hem uit te zonderen en te beloven dat hij een speciale plaats in haar hofhouding zal krijgen laat ze hem toezeggen dat hij bij een volgende gelegenheid zijn broer en zussen mee zal nemen naar haar kasteel.

Gelukkig krijgen Peter, Susan en Lucy, zoals dat hoort, van veel onverwachte kanten hulp. Centauren, reuzen en muizen strijden mee met de kinderen.

Aslan de leeuw, de eigenlijke koning, lang weggeweest en nu weer teruggekeerd, helpt hen uiteindelijk de boze heks te overwinnen en daarmee keert de lente terug in het land, maar niet nadat het eerst kerstmis is geweest! En wat voor een lente: uithundig en met kennis van de natuur wordt deze terugkerende lente beschreven.

Goed en kwaad lijken in dit verhaal duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn: Aslan staat voor het goede, respect hebben voor elkaar, genieten van het leven, en de witte heks voor het kwaad, de onderdrukking en vernietiging van het mooie. Aslan offert zich op voor zijn volk, sterft en komt daarna sterker dan ooit terug. Het thema van de opoffering en wederopstanding is er een van alle tijden en in diverse godsdiensten en mythen (de feniks die uit haar as verrijst). Het is erg aantrekkelijk om de strijd tussen het goede en het kwade buiten jezelf te plaatsen en te veronderstellen dat het allemaal goed komt als het kwaad overwonnen wordt. Maar zo simpel ligt dat niet. Natuurlijk zit het 'kwaad' toch ook in jezelf en de vraag is hoe je er dan mee omgaat. Edmund moet leren leven met het besef dat hij zich heeft laten inpalmen door de witte heks en bereid was om zijn broer en zussen aan haar over te leveren, terwijl hij diep in zijn hart wist dat zij alles behalve goede bedoelingen had. Hij liet zich leiden door zijn hebzucht en zijn behoefte om zich te bewijzen ten koste van de anderen. In de uiteindelijke strijd tussen Aslan en Jadis krijgt hij de kans zich te revancheren; hij gaat de confrontatie met de witte heks aan en weet haar te verzwakken.

Peter, Susan, Edmund en Lucy zijn gewone kinderen met hun eigenaardigheden, zwakheden en grootse momenten, met ieder van hen kun je je identificeren. Ze maken lastige situaties mee: hoe beoordeel je of iemand aan jouw kant staat, hoever gaat je vertrouwen. Wat kun je aan, en wanneer geef je toe dat iets teveel voor je is. Elk van hen wordt met eigen zwakheden en mogelijkheden geconfronteerd. Peter, de oudste, heeft het gevoel dat hij niet alleen de wijste moet zijn, maar het ook is. En ook hij komt zichzelf daarin tegen en moet erkennen dat zijn gedrag

er mede toe geleid heeft dat Edmund zich alleen voelde staan.

Het plezierige is dat ze regelmatig boven zichzelf uitkomen maar ook diverse keren hun neus stoten, waar ze ook weer mee moeten leven. Als je ook de andere delen leest dan blijkt dat ze door de serie heen veranderen. Ze hebben geleerd van vorige ervaringen en worden ouder. Ook dat is plezierig, want anders zou het alleen maar om een avonturensérie gaan die net als Karl May's boeken eindeloos door kan gaan. Na zeven delen is het afgelopen, de kinderen worden volwassen en nieuw uitdagingen wachten hen.

Dit boek heeft veel overeenkomsten met een sprookje: er is een probleem (de terreur van de witte tovenaars) en er is een held (zelfs vier in dit geval). Er zijn sprekende dieren en tijd en plaats zijn anders dan anders. Uiteindelijk, na de nodige beproevingen, komt alles goed. In het laatste hoofdstuk blijkt dat onze helden nog lang en gelukkig leven als koningen en koninginnen van Narnia, maar tenslotte komen ze weer terug in hun eigen tijd. Daarin wijkt het boek weer af van een sprookje. Ikzelf vind dat het vooral een sprookje is dat zowel volwassenen en kinderen te bieden heeft wat sprookjes meestal bieden: magie en onvermoede mogelijkheden om problemen op te lossen.

Henriëtte van der Horst is huisarts en onderzoeker op het terrein van de medische wetenschappen.